

Dataetik

Sådan gør du?

Dataetik – Sådan gør du

København 2026.

Dataetisk Råd er en offentlig myndighed, som rådgiver om etiske udfordringer ved nye digitale teknologier.

Læs mere på **dataetiskraad.dk**

Layout og illustrationer ved Grobowski.

Indholdsfortegnelse

Dataetik skal være en del af hverdagen	4
Hvad er dataetik?	6
Eksempler på dataetiske udfordringer	9
Dataetisk Råds principper	10
Hvordan arbejder man med dataetik? En 5-trins guide	14
Trin 1 – Afklar problemstillingen	17
Trin 2 – Find relevante hensyn	23
Trin 3 – Vurder argumenter for og imod	37
Trin 4 – Afvej og beslut	43
Trin 5 – Evaluer og opdater	47

Dataetik skal være en del af hverdagen

I Danmark står vi i en særlig situation med et stort potentiale. Vi er kommet langt med digitalisering, brugen af kunstig intelligens vokser hastigt, og vi har adgang til store mængder data af høj kvalitet. Som borgere er vi gode til at tage nye digitale teknologier i brug, og mange virksomheder er digitalt innovative og ambitiøse. Samtidig har vi også en lang tradition for at værne om mennesker og tænke ansvarligt. Lige præcis den del af vores kultur bliver afgørende i en fremtid, hvor teknologi fylder mere og mere.

Den teknologiske udvikling rummer store muligheder for vækst og udvikling. Det kan og skal vi udnytte. Men med den hastige digitalisering følger også etiske udfordringer. Det er vigtigt, at vi som en del af udviklingen tager stilling til, hvilken rolle digitale forandringer skal spille – og ikke spille – i vores liv og samfund. Kun ved at tænke over og tale sammen om disse spørgsmål kan vi sikre, at vi bruger de nye muligheder på en etisk forsvarlig måde. Det er nu, vi lægger fundamentet for fremtiden. Det skal være en fremtid vi ønsker at leve i.

Som vi kender det fra hverdagen, hvor verden ofte ikke er sort eller hvid, fordi vores valg kan have både positive og negative konsekvenser, så er beslutninger om at indføre og bruge nye digitale teknologier ofte behæftet med dilemmaer. Vanskelige beslutninger har gerne flere sider, og det er sjældent let at finde ét indlysende rigtigt svar. Men det betyder ikke, at alt er lige godt eller dårligt. Kort fortalt handler dataetik om at kigge dybere og mere fokuseret på teknologiens konsekvenser, og reflektere over de hensyn som er på spil, både for den enkelte og for vores samfund.

For mange er dataetik stadig en abstrakt størrelse, som det kan være svært at forholde sig til i praksis. Derfor har Dataetisk Råd lavet denne introduktion til dataetisk metode, som kan hjælpe med at trække dataetikken ned på jorden. Formålet er at øge kendskabet til, hvordan man kan arbejde med dataetik, og give inspiration til, hvilke spørgsmål man kan stille sig selv og andre, når man skal håndtere en konkret dataetisk problemstilling. Den refleksion støtter mere bevidste og velbegrundede valg.

”Dataetik – sådan gør du” er vores bud på et sted at starte. Et værktøj, som kan bidrage med at bringe både fordele og ulemper frem i lyset, så vigtige dataetiske beslutninger bliver taget på et mere kvalificeret grundlag. Og som vi håber kan igangsætte nye og frugtbare samtaler om dataetik.

God læselyst!

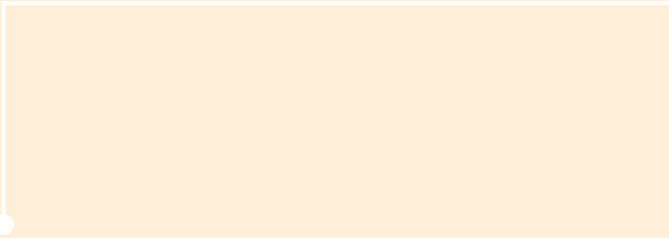
Johan Busse

Formand for Dataetisk Råd

14. januar 2026

Hvad er dataetik?

Etik drejer sig om hvordan vi bør handle. Vi tænker ikke altid over det, men fordi vi hele tiden træffer valg om hvordan vi handler, er vores hverdag fuld af situationer, som kalder på en etisk betragtning. Og når man vil overveje etikken, er man nødt til at brede perspektivet ud. Man kan ikke nøjes med at tilgodese sig selv og sine egne interesser, men må også tage hensyn til andre mennesker, det samfund vi er fælles om, og de andre levende væsner, vi deler vores verden med.

LÆS VIDERE PÅ NÆSTE SIDE →

Dataetik er den del af etikken, der drejer sig om hvordan vi behandler data, inklusiv de måder vi udvikler og anvender nye digitale teknologier som kunstig intelligens. Dataetikens fokus er derfor ikke data som sådan, men de måder vi mennesker handler på, når vi indsamler, skaber, gemmer, analyserer, deler og anvender data.¹

I princippet kan man altid spørge, hvordan vi bør behandle data, men dataetikken bliver særligt relevant, når databehandlingen rejser et dataetisk dilemma. Et dilemma opstår når dataetiske hensyn trækker i flere forskellige retninger – der er både noget der taler for og noget der taler imod en måde at behandle data. I en sådan situation må man vurdere hvilke hensyn som vejer tungest. Hvad er en rimelig balance mellem på den ene side de mange fordele, som anvendelse af data og ny teknologi giver, og på den anden side de negative konsekvenser, som brugen af data og teknologi kan have?

Formålet med en dataetisk analyse er at afklare den dataetiske problemstilling, identificere relevante hensyn, og vurdere argumenter for og imod forskellige mulige løsninger. Derved hjælper analysen med at tage velbegrundede beslutninger, når man skal forholde sig til de svære dataetiske udfordringer.

Når man overvejer hvordan man skal behandle data er det naturligt også at kigge på de grænser juraen sætter. Men det er vigtigt at holde sig for øje, at dataetik og jura ikke er det samme.² Loven definerer hvad man må; dataetik drejer sig om hvad man bør. Derfor kan dataetik nogle gange stille stærkere krav end lovgivningen. At gøre hvad man efter loven har ret til, er ikke altid det samme, som at gøre hvad der er etisk. Og nogle gange kan vi have dataetiske grunde til at ændre loven – enten for at stramme op, eller for at give mere plads.

---

1 Se Dataetisk Råds etikspaliner [Hvad er dataetik?](#)

2 Se Dataetisk Råds etikspaliner [Dataetik og jura.](#)

4 eksempler på dataetiske udfordringer

Generativ AI hallucinerer

Kunstig intelligens kan bruges til chatbots, men nogle gange tager en chatbot fejl eller opfinder information, som ikke er rigtig.

Hvordan håndterer vi risikoen for fejl?

Algoritmisk bias

Kunstig intelligens kan hjælpe med at træffe beslutninger, men AI kan virke bedre for nogle grupper end for andre.

Hvad skal vi gøre for at begrænse forskelsbehandling?

Afhængighedsskabende design

Et program, et spil, eller en app kan designes til at fastholde brugerens opmærksomhed.

Hvor går grænsen mellem legitim optimering og uetisk manipulation?

Censur af indhold på sociale platforme

Billeder og tekst på sociale medier fjernes ofte ved hjælp af automatiserede systemer.

Hvordan sikrer man, at kun uacceptabelt indhold fjernes – og hvilket indhold er uacceptabelt?

Dataetisk Råds principper

Der kan være mange forskellige hensyn på spil i dataetiske problemstillinger. Nogle af de mest almindelige hensyn kan forstås som generelle dataetiske principper. Dataetisk Råd arbejder med tre overordnede og ni underordnede principper.

Sikre selvbestemmelse

Selvbestemmelse (også kaldet "autonomi") er en persons evne til at træffe selvstændige, meningsfulde beslutninger om, hvordan vedkommende vil leve sit liv. Det dataetiske princip om at sikre selvbestemmelse siger, at vi bør behandle data, så vi ikke unødigt begrænser menneskers mulighed for selvstændigt og meningsfuldt, at bestemme over deres eget liv.

Gøre gavn, ikke skade

At gavne er at forbedre et menneskes liv. At skade er omvendt at gøre et menneskes liv værre. Det dataetiske princip om at gøre gavn. ikke skade siger, at vi bør behandle data så vi forbedrer menneskers liv, og ikke gør deres liv værre.

Sikre retfærdighed

Retfærdighed drejer sig om de sociale relationer og strukturer som former menneskers liv og vilkår. Det dataetiske princip om at sikre retfærdighed siger, at vi bør behandle data, så vi skaber sociale relationer og strukturer som er rimelige og ligeværdige for alle.

Værdighed

Værdighed drejer sig om den moralske status og sociale anseelse som mennesker har. Princippet om værdighed i dataetikken siger, at vi bør tage etisk hensyn til alle når vi behandler data, og at vi ikke bør behandle data på måder, som nedværdiger mennesker.

Frihed

Frihed drejer sig om de konkrete muligheder mennesker har for at handle, tænke og tale. Frihed kan begrænses af fysiske forhindringer, risici, og mangel på ressourcer. Princippet om frihed i dataetikken siger, at databehandling bør fremme menneskers muligheder for at handle, tænke og tale.

Privatliv

Privatliv drejer sig om hvilke dele af en persons liv andre har adgang til. Princippet om privatliv i dataetikken siger, at databehandling bør beskytte menneskers personlige informationer, for eksempel ved at begrænse indsamling, opdagelse og deling af personlige data.³

³ Se også Dataetisk Råds etiksplainer [Dataetik og privatliv](#).

Sikkerhed

Sikkerhed drejer sig om at begrænse risici og undgå farer. Princippet om sikkerhed i dataetikken siger, at databehandling bør være robust og pålidelig, så der ikke opstår utilsigtede og uønskede effekter, for eksempel fordi et IT-system bryder sammen eller hackes.

Velfærd

Velfærd drejer sig om personers livskvalitet, ved at de trives og får opfyldt deres behov, og undgår fysisk og psykisk lidelse. Princippet om velfærd i dataetikken siger, at databehandling bør fremme menneskelig velfærd.

Ansvarlighed

Ansvarlighed drejer sig om, hvorvidt det er muligt at holde personer ansvarlige for konsekvenserne af deres handlinger. Princippet om ansvarlighed i dataetik siger, at det bør gøres klart hvem som er ansvarlig for databehandling, således at de pågældende kan holdes ansvarlige for konsekvenserne af databehandlingen.

Retssikkerhed

Retssikkerhed drejer sig om de grundlæggende juridiske rettigheder, som borgere har overfor både staten og hinanden, for eksempel lighed for loven, og at man er uskyldig indtil det modsatte er bevist. Princippet om retssikkerhed i dataetikken siger, at databehandling ikke bør underminere eller krænke disse rettigheder.

Lighed

Lighed drejer sig om hvordan hver enkelt person er stillet i forhold til andre, for eksempel med hensyn til muligheder, rettigheder eller materielle goder. Princippet om lighed i dataetikken siger, at databehandling bør fremme lighed og begrænse ulighed, for eksempel ved at teknologien ikke diskriminerer.

Forklarlighed

Forklarlighed drejer sig om hvorvidt mennesker kan forstå hvordan data behandles. Princippet om forklarlighed i dataetikken siger, at det bør være muligt for mennesker at forstå hvordan deres personlige data behandles, især når databehandlingen påvirker deres liv.

Hvordan arbejder man med dataetik?

En 5-trins guide

1

Afklar problemstillingen

2

Find relevante hensyn

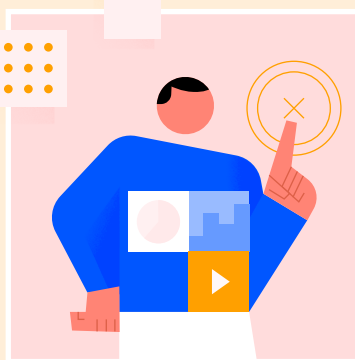
Det kan være vanskeligt at gennemskue, hvordan man skal tage hul på at arbejde med en dataetisk problemstilling, men der findes etablerede metoder til at arbejde systematisk med etik. Dette er Dataetisk Råds bud på hvordan du kan gå til analysen af en dataetisk problemstilling, og finde et velbegrundet bud på en løsning.

Modellen er bygget op i fem trin – fire analytiske skridt, og evaluering og opdatering, når det er relevant. Til hvert trin er der knyttet en række spørgsmål, som du kan stille dig selv. Det vil ofte være en fordel at overveje dem i selskab med andre.

3

Vurder argumenter for og imod

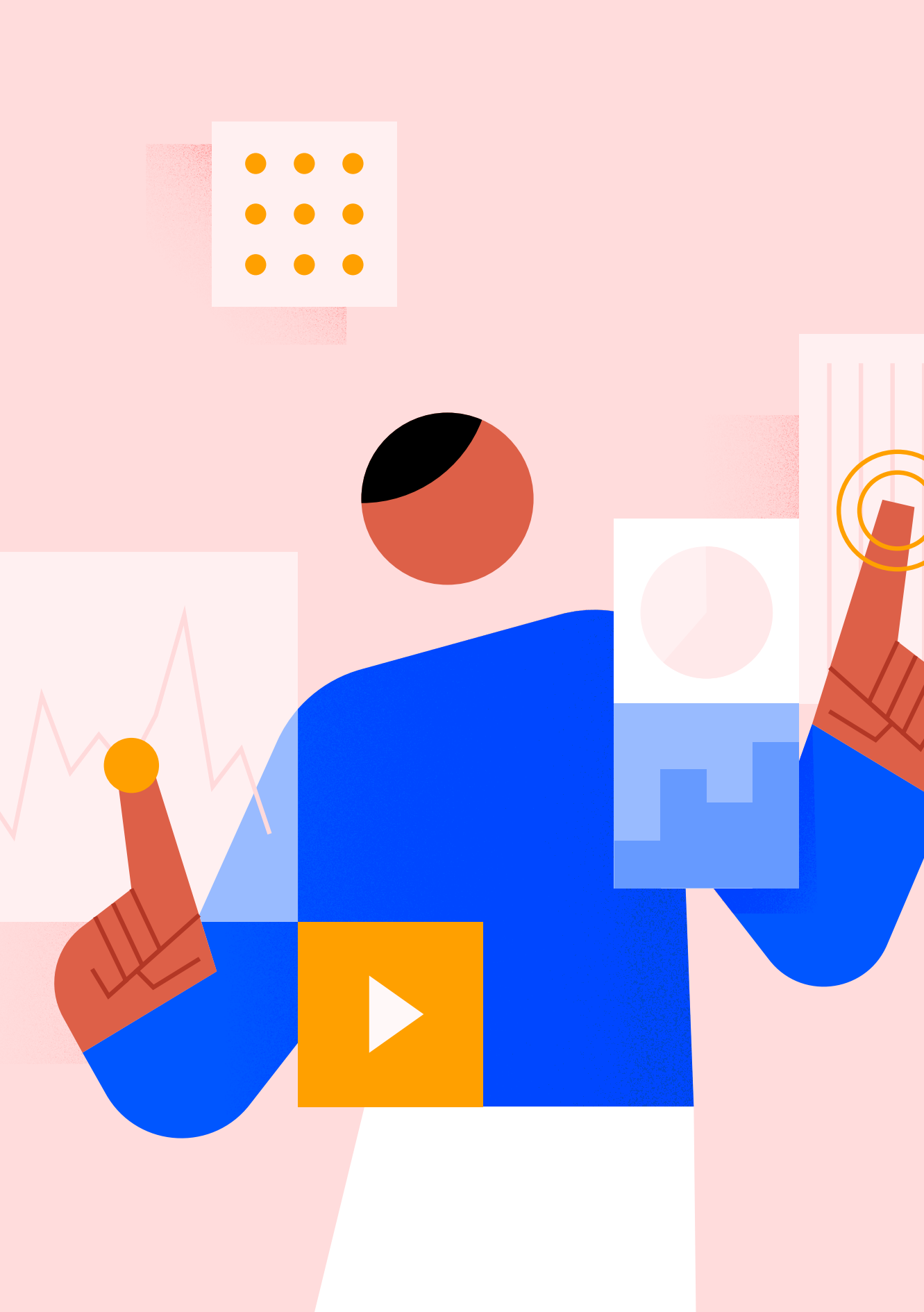
4

Afvej og beslut

5

Evaluer og opdater

1

AFKLAR PROBLEMSTILLINGEN

En dataetisk problemstilling opstår, når den måde vi behandler data udfordrer etiske værdier og principper. Det første skridt i arbejdet med dataetik er at afklare den dataetiske problemstilling, som du gerne vil arbejde med. Formålet med dette skridt er, at du klart og præcist kan formulere den dataetiske problemstilling, og har skabt dig et overblik over relevante empiriske forhold, for eksempel hvordan databehandlingen rent teknisk fungerer.

LÆS VIDERE PÅ NÆSTE SIDE →

Der findes ikke en metode til mekanisk at opdage og isolere dataetiske problemstillinger. Der findes heller ikke en udtømmende liste over dataetiske problemstillinger, for teknologien udvikler sig konstant, og der dukker løbende nye udfordringer og problemstillinger op.

Men en dataetisk problemstilling er en måde at behandle data, som nogle mener, eller rimeligvis kunne mene, er etisk problematisk. Det betyder at du typisk identificerer en dataetisk problemstilling ved, at en måde du eller andre behandler data er kontroversiel, eller forekommer at være noget, som nogen kunne protestere mod.

Formål med trin 1

At gøre det klart, hvad den dataetiske problemstilling er, og hvordan data faktisk bliver brugt.

At databehandling rejser en dataetisk problemstilling betyder ikke, at databehandlingen er forkert. Det betyder kun at der virker til at være noget, som etisk taler imod denne form for databehandling. En dataetisk problemstilling kan både være en situation, hvor det bliver tydeligt, at databehandlingen er etisk forkert, en situation hvor det viser sig, at den etiske bekymring var ubegrundet, og et dilemma, hvor der er gode dataetiske argumenter både for og imod databehandlingen.

Hjælpe spørgsmål

Hvem bliver eller kan blive berørt af databehandlingen?

- Medarbejdere?
- Borgere?
- Kunder?
- Brugere?
- Særligt sårbare grupper?
- Andre?

Er der nogen af de berørte, som kunne have grund til at kritisere databehandlingen? Hvis ja, hvordan?

Er lignende måder at behandle data kontroversielle? Hvis ja, hvorfor?

Hvordan behandler du data?

For at du kan vurdere, om en databehandling rejser en dataetisk problemstilling, vil det typisk være vigtigt at afklare, præcis hvordan data bliver behandlet. Det kan være relevant både hvilke data der er tale om, hvor mange data der er tale om, hvordan de anvendes, og hvem som får adgang til data.

Først og fremmest bør du gøre det klart, hvad formålet med databehandlingen er. Hvilke data skaber databehandlingen som slutprodukt, og hvad skal de bruges til?

Dernæst bør du gøre det klart hvad datagrundlaget er. Hvilke data trækker behandlingen på? Hvor kommer de fra? Hvilken kvalitet har de? Hvor følsomme er de?

Endelig bør du gøre det klart hvordan databehandlingen overordnet fungerer. Hvordan indhentes data? Hvordan analyseres de? Hvilke data skabes? Hvem deles data med, både under processen og efter resultatet? Og hvilke styrker og svagheder har behandlingen, og de data som skabes?

For hvert af disse forhold er det vigtigt, at du kan redegøre for databehandlingen på et tilstrækkeligt detaljeret og præcist teknisk niveau. Tekniske detaljer spiller ofte en væsentlig rolle for hvordan databehandlingen virker, og hvilke effekter den har. Hvis der er tale om en maskinlært model, så er det for eksempel relevant at skelne mellem og præcisere hvilke data som bruges til at træne modellen, hvilken type model der er tale om, hvilke data den fodres med, hvordan modellen behandler data når den arbejder, og hvilken betydning hvert af disse forhold har for de data, modellen genererer.

Hjælpe spørgsmål

Hvad er det overordnede formål med databehandlingen?

Hvilke data og resultater er det meningen, at den skal skabe?

- Skal databehandlingen registrere data om personer, f.eks. GPS-data om medarbejders brug af firmabiler, billedanalyse af kunders humør når de forlader en butik, eller bivirkninger ved medicinsk behandling?
- Skal databehandlingen forudse personers egenskaber eller adfærd, f.eks. straffedes risiko for at recidivere eller patienters sandsynlighed for at reagere på en behandling?
- Skal databehandlingen støtte eller udforme en beslutning, f.eks. en afgørelse til en borger, eller en prioritering af jobansøgere?
- Skal databehandlingen erstatte eller supplere en anden service, f.eks. en chatbot til informationssøgning for borgere eller medarbejdere, eller automatisk transskribering af et møde og generering af et referat?

Hvilke typer data indgår i databehandlingen til træning eller som input i anvendelsen?

- Data som handler om personer, f.eks. kunder, brugere, borgere eller medarbejdere?
- Statistiske eller anonyme data?
- Data som umiddelbart identificerer personer, f.eks. navn, CPR-nummer, eller profilbillede?
- Særligt følsomme data, f.eks. om helbred eller etnicitet?

Hvordan fungerer databehandlingen rent teknisk?

- Hvilke og hvor mange data indsamles og skabes?
- Hvordan analyseres data, og hvilke data skaber analysen?
- Hvem får adgang til hvilke data under behandlingen?
- Hvilken kvalitet har de data, som behandlingen skaber? Hvad er f.eks. risikoen for fejl og bias?

2

FIND RELEVANTE HENSYN

Det næste skridt er, at du skal finde ud af hvad der er på spil i den dataetiske problemstilling, du har identificeret. En dataetisk problemstilling har ofte karakter af et dilemma, hvor der på den ene side synes at være noget, som taler for databehandlingen, og på den anden side synes at være noget, der taler imod databehandlingen. Formålet med dette skridt er, at du skaber dig et overblik over de hensyn, der eventuelt findes på begge sider.

LÆS VIDERE PÅ NÆSTE SIDE →

Ofte vil fortalere og kritikere have formuleret argumenter for og imod databehandling, som du kan bruge til at hjælpe med at identificere de relevante hensyn. Men i mange tilfælde kan det være værdifuldt, at du også selvstændigt reflekterer over hvilke hensyn, som kunne være relevante. Overvej for eksempel hvordan databehandlingen ser ud i lyset af de tre overordnede og ni underordnede principper, som Dataetisk Råd arbejder med (se s. 9-13).

Formål med trin 2

At få overblik over de hensyn, der taler for og imod databehandlingen.

Hold dig for øje, at de hensyn og argumenter som du finder i dette skridt ikke behøver at være overbevisende. I første omgang handler det om, at du får et overblik over de hensyn, som er eller kunne være relevante for problemstillingen. I næste skridt tager du kritisk stilling til, hvor gode argumenter for og imod databehandlingen er.

Hvilke dataetiske hensyn kunne tale for behandlingen af data?

Nye digitale teknologier og data kan bruges til mange værdifulde ting. Når vi indfører en ny digital teknologi, eller indsamler og anvender data på nye måder, er det ofte fordi vi mener, at vi derved tjener et godt formål. Enten for brugeren, borgeren, patienten, medarbejderen, kunden, eller os alle sammen.

Her handler det om at få øje på, hvad databehandlingen kan bidrage med, og hvilke positive effekter den kan have.

For at afklare hvilke hensyn der kunne tale for databehandlingen, bør du overveje hvilke formål den tjener, og hvilken værdi de har. Vil databehandlingen for eksempel effektivisere arbejdsgange – og hvilken værdi skaber det i givet fald for hvem? Øger databehandlingen kvaliteten af et produkt eller en tjeneste? Eller giver den mulighed for at tilbyde helt nye produkter eller tjenester? Hvem får i givet fald gavn af det, og hvor meget?

Databehandlingen kan også have gavnlige effekter, som ikke er snævert knyttet til formålet med databehandlingen. Måske er formålet med databehandlingen ikke at effektivisere en arbejdsgang, at skabe mere ensartede resultater, eller at opdage nye indsigter, men hvis databehandlingen kan have sådanne konsekvenser, så er det værd at overveje dem.

Hjælpe spørgsmål

Hvad er formålet med databehandlingen? Hvordan er det meningen, at den skal hjælpe mennesker, samfund eller miljø?

Hvilke andre gavnlige effekter kunne databehandlingen have?

- Hvem vil den gavne?
- Hvordan?
- Hvor meget?

Hvordan kunne databehandlingen positivt påvirke dataetiske værdier og principper?

- Kan den støtte menneskers selvbestemmelse?
- Kan den forbedre menneskers liv?
- Kan den støtte eller forbedre retfærdige relationer og strukturer?
- Kan den positivt påvirke for eksempel privatliv, ansvarlighed, datasikkerhed eller lighed?

Hvilke dataetiske hensyn kunne tale **imod** behandlingen af data?

Uanset hvilke fordele en databehandling skaber, er det vigtigt også at afdække de ulemper og risici den kan have. For at analysere en dataetisk problemstilling bør du forsøge at skabe et overblik over de hensyn, som kunne tale imod databehandlingen. Databehandling har sjældent til formål at behandle data på en dataetisk problematisk måde. Men databehandling kan have utilsigtede konsekvenser, og selve behandlingen kan have en karakter, hvor hensyn taler imod behandlingen.

Her handler det om at få øje på de risici og dataetiske udfordringer, som databehandlingen også kan medføre.

For at identificere hensyn, som kunne tale imod databehandlingen, kan du dels kigge på hvordan den faktisk er blevet kritiseret, eller hvordan beslægtede former for databehandling er blevet kritiseret. Men du kan også overveje, om den kunne problematiseres med udgangspunkt i et dataetisk princip. Her er en række eksempler på, hvordan man kritisk kan vurdere databehandling i lyset af nogle af Dataetisk Råds principper.

Påvirker databehandlingen personers **selvbestemmelse**, ved at begrænse eller underminere muligheden for at træffe informerede valg?

Hjælpe spørgsmål

Hvordan påvirker databehandlingen personers selvbestemmelse?

- Manipulerer eller vildleder den brugere eller andre berørte?
- Gør den nogle valgmuligheder svært tilgængelige eller omkostningsfulde?
- Får personer information om og mulighed for at vælge hvilke data som indsamles, skabes eller deles?

Påvirker databehandlingen personers **privatliv**, ved at indsamle, skabe eller dele personlige data?

Hjælpe spørgsmål

Hvordan påvirker databehandlingen personers privatliv?

- Hvilke personlige data indsamles, skabes og deles?
- Hvilken karakter har disse data – er de for eksempel følsomme data om religion, etnicitet eller seksuel orientering?
- Hvem får adgang til data, og hvad bruges de til?

Kan databehandlingen risikere at gøre **skade**? Reducerer den menneskers **velfærd**?

Hjælpe spørgsmål

Hvordan påvirker databehandlingen berørte personers liv?

- Hvilke personer og grupper bliver berørt af databehandlingen? Hvilken effekt har den for dem?
- Hvad er risikoen for fejl? Og hvilke konsekvenser vil fejl have for berørte personer?
- Hvordan påvirker databehandlingen samfundet og demokratiske institutioner?
- Hvordan påvirker databehandlingen miljø og klima?

Hvem bærer **ansvaret** for konsekvenserne af databehandlingen? Fører databehandlingen til, at det bliver vanskeligere at placere et ansvar for beslutninger eller konsekvenser?

Hjælpe spørgsmål

Hvem er ansvarlig for databehandlingen?

- Hvilke personer er involveret i de forskellige skridt, hvor databehandlingen udvikles, implementeres og udføres? Hvem er ansvarlig for beslutninger i hvert af disse skridt?
- Kan der være tvivl eller uenighed om, hvem som har ansvaret for databehandlingen?
- Kan der være konsekvenser af databehandlingen, som er svære at forudse eller forhindre, for de personer som skal have ansvar for konsekvenserne?

Kan databehandlingen påvirke personer forskelligt, på en måde som skaber eller øger **ulighed**?

Hjælpe spørgsmål

Virker databehandlingen lige for de berørte personer?

- Kan databehandlingen påvirke personer forskelligt, for eksempel ved at nogle får større gavn end andre?
- Påvirker databehandlingen særligt sårbare grupper, for eksempel børn og unge, socialt udsatte, personer med handicap, eller etniske og religiøse minoriteter?
- Kan databehandlingen lave forskellige fejl for forskellige grupper? Eller flere fejl for nogle grupper end for andre?
- Risikerer databehandlingen at marginalisere eller stigmatisere nogle personer eller grupper?

Er databehandlingen **forklarlig**?
Kan berørte personer forstå eller forklare,
hvordan data behandles?

Hjælpe spørgsmål

Hvor teknisk gennemsigtig er databehandlingen?

- Kan databehandlingen umiddelbart fortolkes og forstås på et teknisk niveau? Hvis ja, kun af eksperter, eller også af personer uden teknisk ekspertise?
- Bruger databehandlingen algoritmer, som er uigennemskueligt komplekse selv for eksperter? Hvis ja, kan behandlingen så alligevel forklares, for eksempel med statistiske analyser?

Hvor gennemsigtig er databehandlingen i praksis?

- Er der dele af databehandlingen, som ikke kan oplyses, for eksempel for at sikre forretningshemmeligheder? Hvis ja, hvilke?
- Får de personer, som berøres af databehandlingen, klar og letforståelig information om behandlingen, herunder hvilke data som anvendes, formålet, effekten, sikkerhed og begrænsninger?

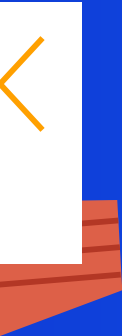

3

VURDER ARGUMENTER FOR OG IMOD

I det andet skridt har du identificeret de hensyn, som kan være relevante for den datatætske problemstilling. Måske indsamler eller skaber databehandlingen personlige data, og påvirker derved personers privatliv. Eller databehandlingen støtter beslutninger som påvirker menneskers liv, for eksempel om ansættelse på en arbejdsplads eller diagnosticering af en sygdom. Det næste skridt er, at du forholder dig til, hvilken rolle disse hensyn faktisk spiller for problemstillingen.

LÆS VIDERE PÅ NÆSTE SIDE →

Dataetiske hensyn spiller en rolle, når de er begrundelser i gode argumenter for eller imod databehandlingen. Men ikke alle argumenter er lige gode. Når du arbejder med en dataetisk problemstilling er det derfor vigtigt, at du vurderer argumenter for og imod databehandlingen kritisk. Din endelige konklusion om problemstillingen skal være saglig og velbegrunderet. Det forudsætter, at du tager stilling til hvor solide argumenterne for og imod databehandlingen faktisk er. Formålet med dette skridt er derfor, at du undersøger argumenterne for og imod databehandlingen, og vurderer deres styrker og svagheder. Derved finder du ud af, hvor meget vægt du skal lægge på hvert enkelt argument i den samlede afvejning, som er næste skridt.

For at vurdere et argument bør du gøre tre ting:

- 1** Formuler argumentet klart og præcist
- 2** Undersøg om argumentets påstande er troværdige
- 3** Tjek om argumentet hænger logisk sammen

Gør først og fremmest argumentet så klart og præcist som muligt. De to første skridt, hvor du har afklaret databehandlingen og identificeret hensyn, har hjulpet dig et stykke af vejen. Men det er værd at formulere hvert argument, så det er helt tydeligt, hvordan det skal forstås. Nogle gange viser det sig, at et argument kan forstås på flere måder. I sådanne tilfælde kan det være værd at skille de forskellige forståelser ad, og vurdere dem hver for sig.

Undersøg for det andet om argumentets påstande er troværdige. Argumenter hviler på påstande, for eksempel om hvordan databehandlingen virker, hvilke konsekvenser den har, eller hvornår databehandling er dataetisk problematisk. Disse påstande er *præmisser* i argumentet, og kan være mere eller mindre troværdige. En påstand er troværdig, hvis der er gode grunde til at acceptere den, for eksempel fordi den er indlysende, fordi der er stærke beviser, eller fordi der findes gode argumenter for den. En påstand er omvendt tvivlsom, hvis der ikke findes gode grunde til at acceptere den, eller måske ligefrem gode grunde til at tvivle på den.

Et godt dataetisk argument siger altid både noget *faktuelt* (eller empirisk), om hvordan databehandlingen i praksis foregår, eller hvilke konsekvenser den har, og noget *etisk* (eller normativt), om hvad der er rigtigt og forkert. Du bør overveje begge typer påstande, for at vurdere om argumentets præmisser er troværdige.

Tjek til sidst, om argumentet hænger logisk sammen. Et argument består altid af flere dele, som tilsammen skal føre til en konklusion. Det er blandt andet vigtigt at du sikrer dig, at de forskellige påstande handler om de samme forhold. Et argument kan for eksempel hævde, at én form for databehandling har visse konsekvenser, og at en anden form for databehandling rejser et bestemt dataetisk hensyn. Fordi de to påstande handler om forskellige slags databehandling, hænger de ikke logisk sammen.

Formål med trin 3

At vurdere, hvor stærke og holdbare argumenterne for og imod databehandlingen er.

Dette skridt, hvor du kritisk vurderer argumenter for og imod databehandlingen, er ofte både det sværeste og det mest ressourcekrævende skridt i arbejdet med en dataetisk problemstilling. Mange gange kræver vurderingen, at du sætter dig ind i komplekse detaljer om faktuelle eller etiske forhold, og det kan være nødvendigt i den forbindelse at konsultere faglitteraturen eller eksperter. Men det er vigtigt, at du tager dig tid til at tænke problemstillingens argumenter igennem. Din vurdering af argumenterne er afgørende for, hvordan du i det næste skridt foretager en samlet afvejning.

Hjælpe spørgsmål

Hvordan skal hvert argument helt præcist forstås?

- Kan du formulere argumentet klart og enkelt?
- Er der vigtige begreber, som er uklare, eller kan forstås på flere måder?
- Kan argumentet forstås på flere forskellige måder? Hvis ja, kan du formulere dem hver for sig?

Hvilke faktuelle påstande indeholder argumentet? Er der gode grunde til at acceptere påstandene?

- Hvilke tidligere erfaringer er der med den pågældende form for databehandling?
- Er der beviser for påstandene, f.eks. i faglitteraturen?
- Er der grunde til at betvivle påstandene?

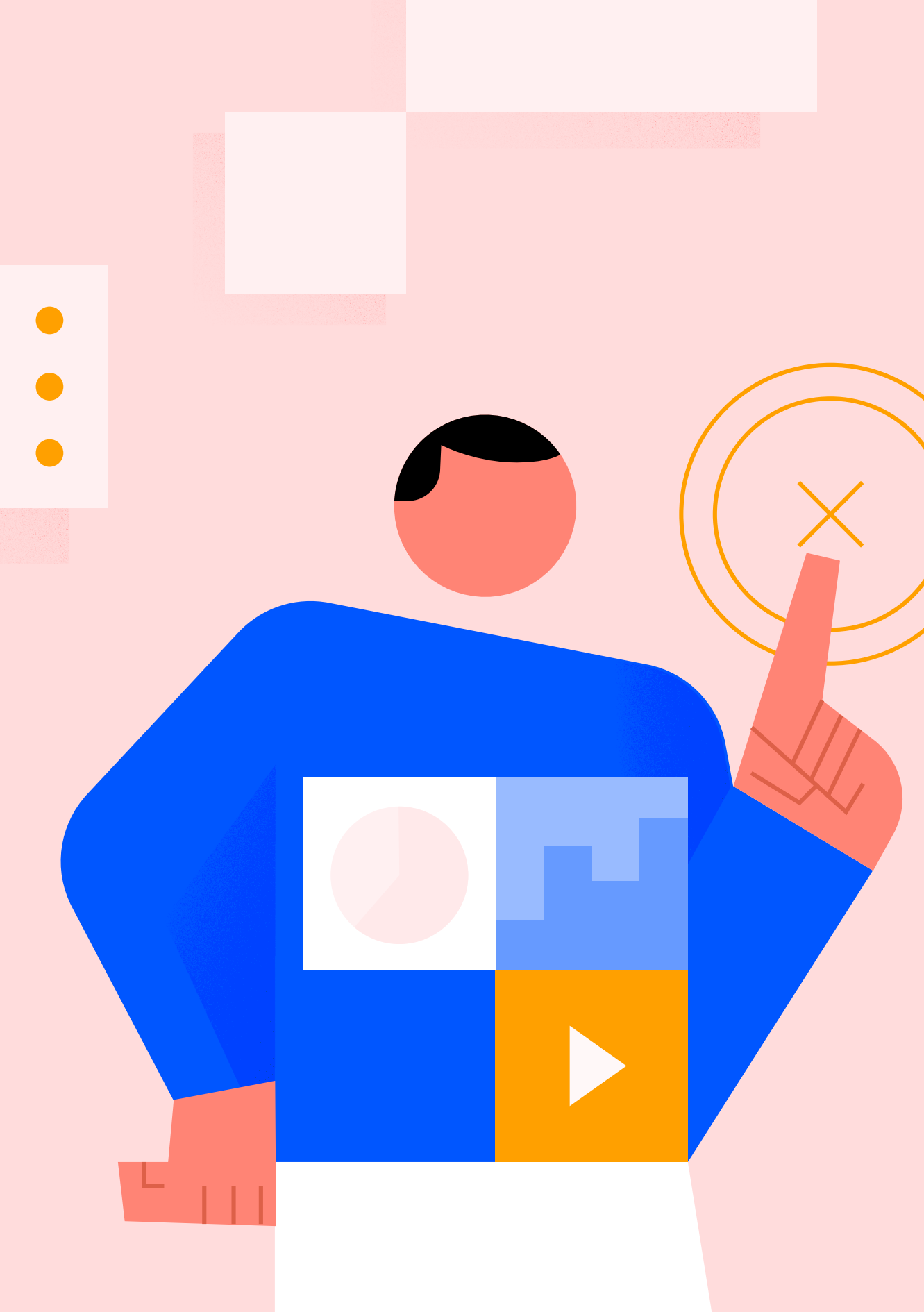
Hvilke etiske påstande indeholder argumentet? Er der gode grunde til at acceptere påstandene?

- Virker de umiddelbart overbevisende?
- Er der gode argumenter for påstandene, f.eks. i faglitteraturen?
- Er der grunde til at betvivle påstandene, f.eks. fordi de har utroværdige konsekvenser?

Hænger argumentet logisk sammen?

Hvor stærkt er argumentet overordnet?

- Findes der alternative måder at behandle data på, som er bedre?
- Er udfordringerne ved databehandlingen også udfordringer, når mennesker løser den samme opgave? Hvis ja, er de så større eller mindre?
- Hvor tungtvejende er det hensyn, som argumentet peger på?
- Hvor mange påvirkes positivt eller negativt af databehandlingen?

4

AFVEJ OG BESLUT

I de foregående tre skridt har du først indkredset og beskrevet din dataetiske problemstilling. Derpå har du identificeret hvilke hensyn, der er på spil i problemstillingen. Og endelig har du analyseret argumenterne for og imod databehandlingen, for at finde ud af, hvor meget vægt du skal lægge på hvert enkelt argument. Det fjerde og afgørende skridt er nu, at du foretager en samlet afvejning.

LÆS VIDERE PÅ NÆSTE SIDE →

Dataetisk forsvarlig behandling af data kræver grundlæggende stærkere begrundelser, jo stærkere argumenterne imod databehandlingen er. Tilsvarende kræver det grundlæggende stærkere indvendinger, før databehandlingen samlet set bliver dataetisk uforsvarlig, jo stærkere argumenterne for databehandlingen er. Hvis de positive hensyn vejer tungest, så er databehandlingen samlet set dataetisk forsvarlig; hvis de negative hensyn vejer tungest, så er databehandlingen dataetisk problematisk. Formålet med dette skridt er således at du når frem til, hvordan balancen er mellem de positive hensyn, der taler for databehandlingen, og de negative hensyn, som taler imod databehandlingen.

Formål med trin 4

At veje hensynene op mod hinanden og beslutte, hvad der bør gøres.

Det er ofte en vanskelig øvelse, at foretage denne afvejning. I nogle tilfælde vil det være klart, at den ene type hensyn vejer tungest. Måske viser analysen i det tredje skridt, at der ved nærmere eftertanke ikke er gode argumenter for databehandlingen, eller omvendt, at ingen af argumenterne imod databehandlingen er overbevisende. I mange tilfælde har dataetiske problemstillinger imidlertid karakter af et dilemma, hvor der – også efter det kritiske eftersyn af argumenterne – både er noget der taler for databehandlingen, og noget som taler imod.

Den endelig dataetiske afvejning af hensyn for og imod kan ikke sættes på formel. Det vil i sidste ende være et skøn, hvilke hensyn og argumenter som vejer tungest. I nogle tilfælde vil fornuftige personer kunne nå frem til forskellige konklusioner.

At der er tale om et skøn betyder imidlertid ikke, at alle vurderinger er lige gode. Du har et ansvar for at reflektere grundigt over den dataetiske problemstilling, og foretage afvejningen så sobert og nøjagtigt som du kan. Og du bør være åben omkring dine overvejelser og konklusioner, så andre får mulighed for at se, hvordan du er nået frem til din afvejning, og udfordre dine vurderinger og skøn.

Hjælpe spørgsmål

Hvad er de stærkeste argumenter for databehandlingen?

- Hvor sikker er du på, at de er gode argumenter?
- Hvor tungt vejer de hensyn, som de peger på?

Hvad er de stærkeste argumenter imod databehandlingen?

- Hvor sikker er du på, at de er gode argumenter?
- Hvor tungt vejer de hensyn, som de peger på?

Hvordan ville du selv have det med databehandlingen, afhængigt af hvem du var?

- Ville du være tilhænger eller kritiker hvis du var udvikleren?
- Eller brugeren?
- Eller medarbejder, borger, kunde, patient, osv.?

Hvor tryk er du ved at dele dine vurderinger og skøn?

- Kan du forklare og forsvare de overvejelser, du har gjort dig i hvert af de fire skridt?
- Hvor sikker er du på den konklusion, du er nået frem til?

5

EVALUER OG OPDATER

Verden ændrer sig. Nye digitale teknologier udvikles, og vi bliver klogere på dem vi allerede bruger, og de konsekvenser vores anvendelse har. Vi ændrer os selv, og vores samfund ændrer sig, sammen med teknologien – vores vaner, relationer, regler og behov. Og du kan blive klogere, få mere erfaring, og skifte mening. En databehandling som du vurderede kritisk kan vise sig at være mindre problematisk end du troede; en anden måde at behandle data, kan vise sig at rejse udfordringer, som du ikke havde forudset.

LÆS VIDERE PÅ NÆSTE SIDE →

Når forudsætningerne for din analyse ændrer sig, kan det være relevant at opdatere den. Du kan sjældent betragte arbejdet med en dataetisk problemstilling som endeligt afsluttet. Det er altid muligt, at der i fremtiden vil være grund til at kigge på den igen. Du bør derfor holde dig orienteret om hvordan teknologien udvikler sig, de erfaringer vi gør os med at bruge den, og de indsigter vi i fællesskab opnår om hvordan dataetiske hensyn bør styre vores databehandling. Og du bør holde muligheden for en evaluering og opdatering af din analyse åben, eller organisere periodiske evalueringer, hvor du tager stilling til, om du skal opdatere analysen.

Formål med trin 5

At tage stilling til, om beslutningen stadig giver mening, når forholdene ændrer sig.

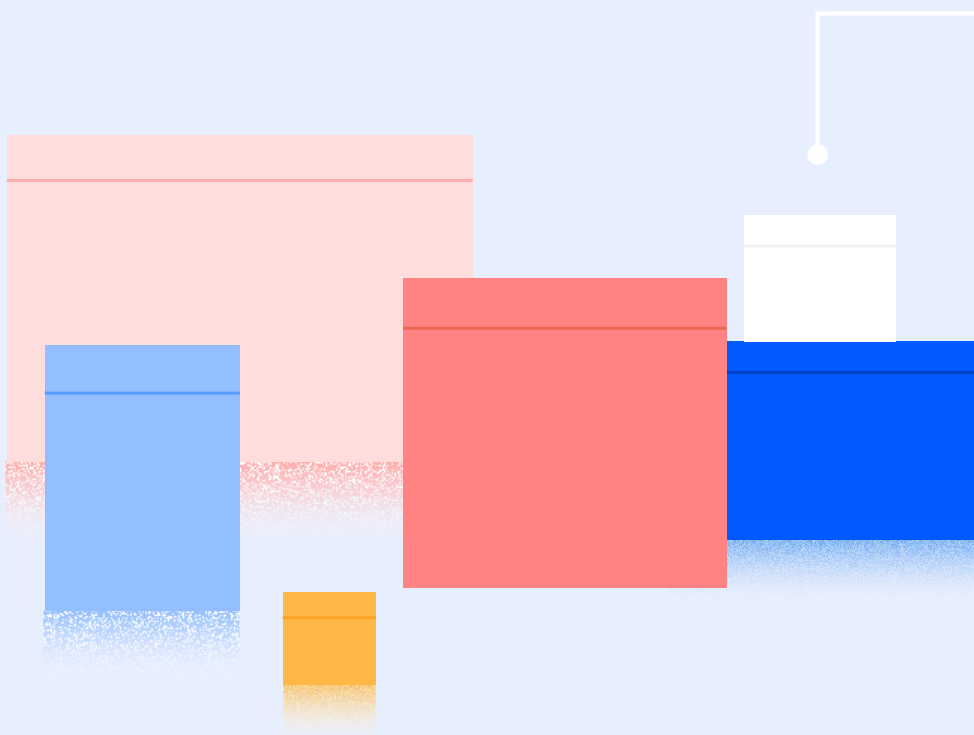
Hjælpe spørgsmål

Bør du organisere en evaluering og mulig opdatering af din analyse? Hvis ja, hvornår?

Hvordan har teknologien eller din anvendelse af den udviklet sig? Hvordan påvirker udviklingen forudsætningerne for din analyse?

Har du fået ny viden om teknologien, dataetik eller konsekvenserne af databehandlingen, siden du gennemførte analysen?

Er der noget ved analysen, som du er blevet i tvivl om, siden du først gennemførte den?

Dataetisk Råd 2026

Dataetisk Råd er en offentlig myndighed ved Nationalt Center for Etik, som rådgiver og skaber debat om etisk udvikling og anvendelse af digitale løsninger, data og kunstig intelligens.

København, 14. januar 2026